

УДК 372.21.477

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ОБДАРОВАНОСТІ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

У статті аналізується обдарованість Лесі Українки – відомої поетеси, драматурга, перекладача, – в царині образотворчого мистецтва. Стверджується думка про визначальний вплив на формування загальнолюдських якостей і творчого самовиразу студентської молоді художньо-педагогічних закладів освіти шляхом ознайомлення з всебічно-обдарованими особистостями – як втілення ідеалу для молодого покоління.

Endowments in the sphere of fine art of Lesya Ukrainka, famous poetess, playwright, and translator are analyzed in the article. Asserted is the opinion of a determinant influence upon formation of human qualities and artistic self-expression of student youth of artistic-pedagogical educational establishments by means of familiarization with comprehensively gifted personalities as an embodiment of ideal for young generation.

Зростаючі об'єктивні вимоги до творчих діяльних можливостей студентів, майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, створює потребу в адекватній організації навчально-виховного процесу, актуалізації культурологічних аспектів.

Пошук і опрацювання теорії навчання і виховання, і, на цій основі уможливлення конструювання різних виховних технологій, доступних для реалізації викладачами (такий підхід спостерігається у Л. Д. Ушинського, П. Д. Юркевича та інших науковців і практиків), – є шляхом до формування цільної, всебічно-розвинутої, творчої особистості.

Одним з впливових засобів у загальнолюдському та естетичному розвитку студентської молоді є персоніфікований ідеал, який породжує духовну силу, виплеск внутрішнього потенціалу, і що важливо, збільшує загальну соціальну активність.

Ідеал (франц. *ideal*) – уявлення про найвищу досконалість яка як взірць, норма й найвища мета, визначає певний спосіб і характер дії людини... Залежно від сфер людської життєдіяльності формуються суспільні, політичні, етичні, естетичні, гносеологічні та інші ідеали, які є виразом активно-творчого ставлення людини до дійсності й відіграють роль кінцевих цільових орієнтирів [2,139].

Саме тому, проблему формування естетично вихованої і духовно освіченої аудиторії студентства художньо-педагогічних закладів освіти можна вирішити шляхом ознайомлення з когортою відомих особистостей, аналізу етичних і естетичних якостей митця, які стали спонуками для продуктивного самовираження; пізнання природи генія. Ще римський філософ Сенека надавав великого значення вихованню, яке має сприяти в досягненні людиною морального ідеалу в самій собі і поширенні його в суспільстві через виховання інших [8].

Суть новизни даного дослідження в тому, що аналізується феномен Лесі Українки, як художньо обдарованої особистості, як втілення ідеалу для формування естетичної культури у студентської молоді.

Леся Українка – славетна поетеса, драматург, перекладач і етнограф. Природа щедро обдарувала Лесю: крім виняткових поетичних здібностей, таланту до вивчення мов, вона вільно почувалася в мистецькій стихії. Сила і буяння її фантазії, нестримний лет уяви пройняті духом народного фольклору; краса мальовничих пейзажів поліських лісів і озер відобразились не лише в поезії, прозі та драматургії, але й в образотворчому мистецтві, зокрема в декоративно-прикладному мистецтві, графічних ілюстраціях і зарисовках, живописних творах.

Її різнобічна творча натура формувалася на ґрунті наполегливої етнографічної діяльності над українськими народними узорами її матері – Олени Пчілки (Ольги Петрівни Драгоманової-Косач), відомої письменниці і громадської діячки.

З раннього дитинства О. Косач намагалася привити своїм дітям любов до рідної землі, до українських звичаїв та обрядів, з свідомим наміром вивозила дітей влітку у глухі села, щоб зростали вони у лоні пісень, казок, купальських, жнив'яних звичаїв, «...проймалися там українським народним духом...», [5,37].

Розуміння своєї причетності до історії, культури, практичний зв'язок з неперехідними зразками, закріпленими в інтелектуальних і художніх творах минулого давали можливість наблизитися до тих першоджерел, звідки можна почерпнути енергію для справжньої творчості. Серед релігійних свят до яких прилучала дітей О. Косач найсвітлішим і найулюбленішим було свято Велекодня. У сім'ї Косачів пекли паски, розписували писанки, на великодні свята старалися зібратися разом. Зі спогадів Оксани Стешенко мистецтво писанкарства Леся Українка опанувала ще у дитинстві. Вона розписувала писанки рослинною орнаментикою, здебільшого квітами. Її писанки були ніжні, тендітні, написані в пастельних кольорах, іноді вводила елементи арабесок, власного витвору [5,41].

Зі спогадів матері «Леся зовсім маленькою навчилася шити і вишивати, а як їй подарували нитнички і гольничка, то вона шанувала і пильнувала їх більше усіх забавок», [4,20]. Вчила вишивати Лесю тьотя Еля, яка по-мистецьки виконувала найрізноманітніші українські, стародавні і сучасні вишивки. Леся була гідною ученицею й послідовницею в цьому мистецтві. Рушники, вишиті Лесиними руками прикрашають світлицю Т. Г. Шевченка, на могилі поета. Є відомості, що Леся Українка власноруч вишила і вислала в подарунок сорочку М.П.Драгоманову [5,37].

М.П.Драгоманов – дядько Лесі був і її наставником, з яким вона співпрацювала в галузі дослідження етнографії і фольклору. У листі до нього є свідчення, що Леся Українка збрала і хотіла видати узори кримських татар під час перебування на лікуванні у Криму, в с. Шабо.

Лист зі зразком татарських узорів (хрести, зірки, меандри...) зберігся лише в копії Марії Деркач, зроблений з оригіналу в Українському науковому Інституті у Варшаві напередодні другої світової війни [5, 37].

Психолог Б.Ананьєв стверджує, що художня обдарованість передбачає готовність людини до різних видів художньої діяльності [1,454]. Коли митець горить задумом, ідеєю, вона вимагає свого втілення, від цієї сили набирає визначеності, виразності, образності. Образ у багатьох поетів лягав на папір у графічному зображенні. В одних – це схема, в других – рисунки, в третіх – жанрова сценка, в четвертих – пейзаж. Природа талановитого митця цілком узгоджується з історією розвитку обдарованості Лесі Українки. Графіка її порівняно нечисленна, але це складова частина творчого процесу, яку не можна не помітити. Автоілюстрації, народжені фантазією авторки, ніби тіні пережитих вражень – влучні, живі, пластичні, виконані в один прийом, що є характерним для начерку. Найвиразнішим є начерк портрета Роберта Брюса, шотландського лицаря. Рисунок дрібний, але зроблений твердою рукою, чіткими насиченими лініями.. Увага авторки у начерку і в поемі до зброї і обладунків войовничих асирійців, що мали «панцирі, зроблені з малих блях, наче з луски», «кольчуги з кільців залізних», «шоломи з кольчужими запонами», пошук точності зображуваного характеризує Лесю Українку, як мисткиню, яка «в тексті (а через нього і в автоілюстраціях) найближче стояла до художника історичного жанру.., [6,120]», який прагне до документального зображення людей, подій, сюжетів. З художньою майстерністю виконана зарисовка в матеріалах до драми «У пущі». Письменниця зобразила аскетичних, обмежених, нетерпимих до інакомислячих представників пуританської колонії. За зовнішньою непорушністю пуритан проглядається

динаміка їхньої агресивності, передана загостреними лініями ліктів, бороди, різко зігнутими кистями рук.

Лариса Мірошниченко працюючи над рукописами Лесі Українки зауважує, що письменниця володіла фактурним почерком і дозволяла собі різне написання деяких букв – ця, так би мовити, творча риса почерку, за спостереженнями дослідників, свідчить про образність мислення і тонкий художній смак [6].

Унаочненням живописної діяльності Лесі Українки є картина «Мати і дитина» (олія, 1895 р), що зберігається в київському Музеї Лесі Українки, репродукція якої вміщена в альбом М. В. Гуць, Н. Л. Россошиної «Леся Українка: Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях» [4].

Мати поетеси у листі до О. Франка писала з Луцька (1893 р), що Леся почала учитись у одного художника (академіка петербурзького). Весною 1893 р. мати пише М. П. Драгоманову, «... що Леся після учіння з малярем (Зозулею) вже може малювати досить милі картинки », [3, 195].

Поетеса з 2 лютого 1894 р.. почала брати уроки в рисувальній школі М.І.Мурашка (оплату за навчання запропонувала бабуся – Є. І. Драгоманова. «Учення моє добре йде, деякі учениці, що поступали разом зо мною, одстали од мене., » – повідомляє Леся в одному з листів. Хвороба не дозволила Лесі відвідувати рисувальну школу, але жадання творчості переборювало біль: навчання Леся планує продовжити вдома, брати уроки малювання в одного з учителів [7, 65]. В картині «Мати і дитина» написаній Лесею майстерно переданий образ жінки-матері, незламної, безстрашної, здатної захистити своє дитя усім своїм єством. Психологізм картини підкреслюється не лише влучною портретною характеристикою, але й монументальним композиційним вирішенням, контрастною передачею світлих фігур на темному тлі неспокійного пейзажу.

Увага авторки зосереджена на внутрішньому світі героїв, на думках, почуттях, на боротьбі з зневір'ям і мрією про щастя. Судячи з художньої майстерності, творчої зрілості роботи Леся Українка мала неабиякі здібності живописця.

Підсумовуючи ці відомості, треба підкреслити, що декоративно-прикладне мистецтво, живопис, графіка в різні періоди життя були сферами реалізації творчого потенціалу Лесі Українки. Більш того, тяга до образотворчості, зважаючи на біографічні дані, підкріплена професійною художньою освітою. Вміле володіння живописними прийомами, відчуття кольору, композиції, пластика графічної лінії, і, на кінець, творчі роботи виконані Лесею Українкою свідчать про її художнє обдарування. Освічена, ерудована, талановита, духовно дужа наперекір фізично кволому тілу, вона може служити гідним взірцем для молодого покоління. Творчість Лесі Українки вписано золотими буквами в культурно-мистецьку спадщину України. Волинський державний університет почесно носить ім'я славної землячки.

Пошук і детальне вивчення творів в галузі образотворчого мистецтва, вивчення біографічних записок, спогадів сучасників, щодо поглядів Лесі Українки на українське образотворче мистецтво відкриє ще одну грань її таланту як втілення ідеалу для творчої студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Задачи психологии творчества // Психология художественного творчества: Хрестоматия. – С. 454-455.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Косач-Кривинюк О. Леся Українка: Хронологія життя і творчості. Гомін України, – Нью-Йорк : 1970. – С.195.
4. Леся Українка : Життя і творчість в документах, фотографіях, ілюстраціях: Альбом / Авт.-упоряд. М.В.Гуць, Н.Л.Росошина. – 2-е вид., доп. – Київ: Рад. шк., 1986. – 287 с.
5. Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура шлях до себе / Матеріали Волинської обласної науково-етнографічної конференції 10 – 11 квітня 2003 року, м. Луцьк. / Збірник наукових праць. Вип.11 / Волинський краєзнавчий музей. – Луцьк, 2003. – С.37-41.

6. Мірошниченко Л. Над рукописами Лесі Українки. Нариси з психології творчості та текстології. – Київ, 2001. – С. 119-122.
7. Мірошниченко Л. Дещо про різнобічність художньої обдарованості Лесі Українки. – К.: Дивослово, 2002 №3. – С.63-65.
8. Сенека Л.А.Нравственные письма к Луцилию. – М.,1986.